

МАТЕРІАЛИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З КУРСУ «ВСТУП ДО СОЦІОЛОГІЇ»

Метою самостійної роботи студентів є опрацювання тих теоретичних знань, які були отримані студентами під час лекцій, а також поглиблення цих знань в результаті самостійного засвоєння рекомендованої літератури, що має допомогти студентам краще підготуватися до виконання контрольних робіт протягом семестру та підсумкової екзаменаційної роботи.

Відповіді на питання для самоконтролю (див. нижче), які студент повинен дати в результаті засвоєння рекомендованої літератури та осмислення лекційного та семінарського матеріалів, дозволять студентам скласти цілісне уявлення про сутність соціології як самостійної науки, специфіку її предмету та методів дослідження соціальної реальності, функції соціології, особливості соціологічної професійної діяльності тощо.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

1. Хто і коли ввів у науковий обіг термін «соціологія»?
2. Що означають такі поняття, як «об'єкт науки» та «предмет науки»?
3. Визначте об'єкт та предмет соціології.
4. Що обумовлює дискусії щодо предмета соціології?
5. Як визначають предмет соціології провідні фахівці-соціологи минулого та сучасності?
6. Чому предмет соціології «знаходиться у постійному русі, розвитку»?
7. Що означає поняття «суб'єкт соціології»?
8. Назвіть перших суб'єктів світової та вітчизняної соціології.
9. У чому полягає специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ та процесів?
10. Що таке «системність, комплексність» соціологічного дослідження?
11. У чому проявляється «діяльнісний підхід» до аналізу соціальних явищ та процесів у соціології?
12. Що таке «кількісний, якісний та імовірнісний аналіз» у соціології?
13. Розкрийте сутність соціокультурного підходу до аналізу соціальної реальності.
14. Що таке наука? Чим наукове знання відрізняється від повсякденного знання?
15. Визначте місце соціології у системі соціогуманітарного знання.
16. Завдяки чому соціологія як наукове знання про суспільство відрізняється від різноманітних галузей гуманітарного знання?
17. Що є спільного та що відрізняє соціологію та історію?
18. У чому полягає відмінність соціологічного та філософського знання?
19. Що поріднює соціологію з соціальною психологією та соціальною антропологією? Що відрізняє ці галузі наукового знання?
20. Які існують відмінності між соціологією та такими науками, як економіка, політологія, правознавство, релігієзнавство?
21. Схарактеризуйте основні елементи структури соціологічного знання.
22. Що таке фундаментальна та прикладна соціологія?
23. Поняття та феномени теоретичної та емпіричної соціології.
24. Побудуйте схему структури сучасної теоретичної соціології.
25. Що означають поняття «макросоціологія» та «мікросоціологія»?
26. Назвіть та надайте стислу характеристику основних макросоціологічних теорій.
27. Які теорії сучасної соціології можна віднести до мікросоціологічних? Наведіть приклади таких теорій, їх основні ідеї та персоналії.
28. Чим відрізняються макро- та мікросоціологічний підходи до аналізу суспільства?

29. Побудуйте схему рівнів соціологічного знання.
30. Як пов'язані між собою вищий, середній та нижчий рівень соціологічної системи знання?
31. Що, за Т. Куном, означає поняття «наукова парадигма»?
32. Чому соціологію називають поліпарадигмальною (чи мультипарадигмальною) наукою?
33. Як класифікує соціологічні парадигми Дж. Рітцер?
34. Чим пояснюється поліпарадигмальність соціологічної науки?
35. Що означає поняття «загальносоціологічна теорія»?
36. Хто і коли ввів до наукового обігу поняття «теорії середнього рівня»?
37. Чим відрізняються теорії середнього рівня (чи спеціальні соціологічні теорії) від загальносоціологічних теорій?
38. Що є предметом соціологічних теорій середнього рівня? Назвіть та коротко схарактеризуйте деякі з цих теорій.
39. Що таке «емпіричне соціологічне дослідження»?
40. Класифікація емпіричних соціологічних досліджень, її критерії.
41. Назвіть основні етапи підготовки та проведення соціологічного емпіричного дослідження.
42. Що таке програма соціологічного дослідження? Перелічте та коротко опишіть основні елементи методологічної та процедурної частини програми дослідження.
43. Що таке проблемна ситуація дослідження?
44. Що означає поняття «гіпотеза» в науці? Як класифікують гіпотези соціологічного дослідження?
45. Що таке генеральна сукупність та вибірка сукупність соціологічного дослідження?
46. Назвіть основні типи вибірки соціологічного дослідження. Надайте коротку характеристику квотній вибірці.
47. Що означає поняття «репрезентативність вибірки»?
48. Назвіть основні методи збирання соціологічної (емпіричної) інформації.
49. Чим відрізняються кількісні та якісні методи збору соціологічних даних? Назвіть основні з них.
50. Дайте характеристику таким методам опитування, як анкетування та інтерв'ю. Назвіть їх основні різновиди.
51. Що таке «закрите» та «відкрите» запитання анкети? Наведіть приклади таких запитань.
52. За яких умов спостереження вважається методом соціологічного аналізу? Назвіть основні різновиди спостереження як методу соціології.
53. Схарактеризуйте такий метод соціологічного дослідження, як аналіз документів.
54. Що таке соціологічний експеримент?
55. Перелічте основні якісні методи збору соціологічної інформації.
56. Що означає поняття «функція» стосовно науки?
57. Назвіть основні групи функцій соціології.
58. Схарактеризуйте складові теоретико-пізнавальної групи функцій соціологічного знання.
59. Які функції утворюють групу практично-політичних функцій соціології?
60. Що включає в себе група громадянських функцій соціології?
61. Чи можна говорити про ідеологічну функцію соціології?
62. Що таке «ідеологічний вплив» соціології?
63. Що таке «соціологічне мислення»? Основні канали та чинники формування соціологічного мислення населення в умовах сучасної України.

64. Визначте роль соціологічної освіти у формуванні соціологічного мислення населення.
65. Що означають такі поняття, як «громадська думка» та «інститут громадської думки»?
66. Доведіть, що в Україні існує інститут громадської думки.
67. Схарактеризуйте роль та значення соціології у житті сучасного, в тому числі українського, суспільства.
68. Що таке протосоціологія? Назвіть головні протосоціологічні персоналії.
69. У чому полягає внесок Платона, Аристотеля та інших античних філософів у розвиток соціологічної думки?
70. Чим, на думку такого представника протосоціології, як Ібн Халдун, обумовлюється закономірний характер суспільного розвитку?
71. Що дає сучасному соціологу звернення до творчого доробку таких філософів та письменників пізнього середньовіччя, як Н. Макіавеллі, Т. Мор, М. Монтень, Т. Гоббс, Б. Паскаль, Дж. Локк та ін.?
72. Чим збагатили соціологічну думку французькі філософи-просвітителі (Вольтер, Д. Дідро, К. Гельвецій та ін.)?
73. Назвіть основні історичні чинники виникнення соціології як самостійної науки.
74. Чому соціологію називають наукою індустріальної епохи розвитку суспільства?
75. Які нові соціальні явища та процеси викликала до життя Велика французька революція?
76. Які соціокультурні феномени, що з'явилися у суспільному житті західноєвропейських країн на початку ХІХ століття, зумовили появу соціології як окремої галузі наукового знання?
77. Назвіть теоретичні джерела становлення соціології як самостійної науки.
78. У чому полягає внесок Ш. Монтеск'є у розвиток соціологічної думки?
79. Сформулюйте основні ідеї соціологічного теоретизування К. Сен-Сімона.
80. Назвіть етапи розвитку соціології (за М. Елброу).
81. Чому перший етап розвитку соціології як самостійної науки М. Елброу називає «універсалізмом»? Хто з соціологів належить до цього етапу?
82. Що таке соціологічний позитивізм?
83. Сформулюйте засадничі ідеї позитивістської соціології О. Конта та Г. Спенсера.
84. Назвіть основні національні соціологічні школи, які з'явилися на другому етапі розвитку соціології (за М. Елброу).
85. Чому соціологічну теорію М. Вебера називають антипозитивізмом?
86. У чому полягає соціологізм концепції Е. Дюркгейма?
87. Надайте коротку характеристику марксистської теорії суспільства, її внеску у розвиток світової соціологічної думки.
88. Чому європейську соціологію називають предметно-орієнтованою, а американську – проблемно-орієнтованою наукою?
89. Що таке «концептуальний імперіалізм» (М. Елброу)?
90. Що визначало функціонування соціології на третьому етапі її розвитку (за М. Елброу)? Назвіть головних представників цього етапу.
91. Чому М. Елброу називає третій етап розвитку соціології фазою її інтернаціоналізації?
92. Чим відрізняються соціологічні концепції Т. Парсонса і Р. Мертона? За що Р. Мертон критикує свого вчителя Т. Парсонса?
93. Назвіть основних представників марксистської (неомарксистської) соціології третього етапу (за М. Елброу) розвитку соціологічного знання. В чому полягає їх внесок у розвиток соціології?
94. Як М. Елброу називає четвертий етап розвитку соціології? Чим обумовлена така назва?

95. У чому полягають специфічні особливості розвитку соціології у країнах Латинської Америки, Африки та Азії?
96. Який сенс вкладає М. Елброу у назву сучасного, п'ятого етапу розвитку соціологічної науки?
97. Чому М. Елброу говорить про необхідність консолідації сучасних соціологів?
98. Що сприяє та що заважає інтеграції різних напрямків розвитку сучасної соціологічної думки?
99. Назвіть головних представників сучасної світової соціології та напрямки їх теоретизування.
100. Визначте історичні передумови виникнення соціології у Росії.
101. Які соціально-культурні зміни, що відбувалися в Росії у другій половині XIX сторіччя, обумовили становлення вітчизняної соціології як самостійної науки?
102. Назвіть теоретичні витоки російської соціології.
103. Кого та чому вважають першими російськими соціологами?
104. Що, на думку М. Михайловського та П. Лаврова, повинна вивчати соціологія?
105. Що зумовило бум соціологічних публікацій у Росії у 1860–1870-ті роки?
106. Які соціально-політичні події у Росії останнього двадцятиріччя XIX століття стали на заваді розвитку соціологічної науки?
107. У чому полягає внесок М. Ковалевського у розвиток вітчизняної соціології?
108. Схарактеризуйте головні наукові здобутки російсько-американського соціолога П. Сорокіна.
109. Навколо яких питань точилися дискусії представників різних напрямків російської дореволюційної соціології?
110. Чому були присвячені соціологічні дослідження у дореволюційній Росії?
111. Назвіть головних представників української соціологічної думки другої половини XIX – початку XX сторіччя.
112. Чому, за рішенням Правління Соціологічної асоціації України, День соціолога щорічно святкується в нашій країні 1 жовтня?
113. Схарактеризуйте головні ідеї позитивістської соціології М. Драгоманова.
114. У чому полягає внесок М. Грушевського у розвиток української соціології?
115. Схарактеризуйте розвиток української соціології на еміграції.
116. Яким було ставлення до соціології з боку можновладців у перші роки радянської влади?
117. Назвіть основні теми соціологічних досліджень, які здійснювалися в Радянському Союзі в 20–30-ті роки минулого століття.
118. Які події 1922 року викликали суттєві зміни в інтелектуальному житті Радянського Союзу?
119. Чому вітчизняну соціологію називають репресованою наукою?
120. Яка подія, що відбулась у 1956 році, дала поштовх реабілітації та відродженню радянської соціології?
121. Кого вважають фундаторами радянської соціологічної науки на новому етапі її розвитку (1950–1960 рр.)?
122. Коли і для чого була створена Радянська соціологічна асоціація?
123. Назвіть основні етапи та показники інституціоналізації радянської соціології у 1960–1980-ті роки.
124. Назвіть імена українських учених, які сприяли відродженню вітчизняної соціології у 1960–1970 рр.
125. Назвіть основні соціологічні освітні та дослідницькі центри Радянського Союзу.

126. Що досліджували радянські соціологи?
127. Чому радянська влада боялася соціології?
128. Що означає такий вислів, як «мова науки»?
129. Який сенс вкладається у такі терміни, як «поняття» та «категорія»?
130. Які поняття, на думку А. Боскова, склали категоріальний апарат соціології на початку ХХ сторіччя?
131. Що впливає на розвиток категоріально-понятійного апарату соціології?
132. Чому в арсеналі соціології з'являються нові поняття?
133. За рахунок чого відбувається збагачення категоріальної бази соціологічного знання?
134. Наведіть приклади запозичення соціологією понять та категорій із інших галузей соціогуманітарного знання.
135. Що означає вислів «оволодіння категоріальним апаратом соціології»?
136. Назвіть основні категорії, що входять до складу сучасної соціології. Розкрийте зміст 10 таких категорій.
137. Розкрийте зміст такого критерію науковості, як однозначність понятійного фонду.
138. Чому дотримання цього правила («однозначність наукового фонду») викликає певні труднощі у контексті соціології та інших наук про суспільство?
139. Що означає термін «методологічна стратегія дослідника»?
140. Чим обумовлюється двозначність (багатозначність) деяких понять соціології (наприклад таких, як «інститут», «роль», «група» та ін.)?
141. Як методологічна позиція дослідника, характер теорії, якої він дотримується, обумовлює зміст соціологічних категорій і понять?
142. Наведіть приклади змістовного неспівпадіння тих самих понять, що використовуються в межах різних концептуальних схем.
143. Яким змістом наповнюються такі поняття, як «клас» та «соціальна структура», К. Маркс і М. Вебер?
144. Завдяки чому відбуваються зміни у змісті соціологічних понять і категорій?
145. Наведіть приклади категорій (окрім зазначених вище), зміст яких обумовлюється використанням у межах чи то об'єктивно-предметної, чи то суб'єктивно-ціннісної методології.
146. Що обумовлює необхідність конкретизації, уточнення змісту тих чи інших соціологічних понять?
147. Чому деякі соціологи вважають головним поняттям соціологічної науки категорію «соціальна група»?
148. Назвіть поняття, які є похідними або мають безпосереднє відношення до поняття «соціальна група».
149. Виходячи з чого деякі соціологи вважають головними категоріями своєї науки такі поняття, як «суспільство» і «культура»?
150. Коли поняття «суспільство» і «культура» увійшли до наукового обігу соціогуманітарних наук?
151. Наведіть основні визначення понять «суспільство» та «культура».
152. Чому в сучасній соціологічній науці акцентується на культурних чинниках суспільного розвитку?
153. Що означає поняття «соціокультурне»?
154. Який сенс вкладає в поняття «соціокультурне» П. Сорокін?
155. Чому П. Сорокін наголошує на тому, що соціологічний аналіз – це завжди соціокультурний аналіз?

156. Сфера використання та задачі конспекту; основні вимоги, логіка та структура. Написання конспекту: структурування тексту; виділення основних положень та аргументів; переказ своїми словами; скорочений переказ.
157. Сфера використання та задачі реферату – реферат як навчальний та науковий текст, реферат як форма контролю знань. Основні вимоги, логіка та структура реферату. Написання реферату: тематизація джерела; виділення основних положень автора; опис і характеристика положень; опис і характеристика аргументації; характеристика джерела в його тематичному (чи теоретичному, методологічному) полі.
158. Сфера використання та задачі есе – есе як навчальний та науковий текст, есе як форма контролю знань. Основні вимоги, логіка та структура есе.
159. Написання есе: формулювання самостійних положень стосовно обраної теми; підбір та формулювання аргументів до положень; структурування положень та аргументів у послідовність; оформлення посилань на стилістична редакція тексту.
160. Сфера використання та задачі курсової та дипломної роботи; основні вимоги, логіка та структура.
161. Написання курсової роботи: підбір необхідних для розгляду теми понять із формулюваннями визначень; переказ своїми словами теоретичних положень з обраних джерел щодо кожного з понять (огляд літератури); формулювання відповідних емпіричних прикладів щодо кожного з понять; формулювання вступу на висновків, оформлення посилань та списку літератури.
162. Наукові комунікації. Мета і задачі наукової статті та наукових тез. Принципи написання наукових тез.
163. Вимоги до структури та змісту наукової статті. План наукової статті.
164. Вимоги до цитування, оформлення посилань та списку джерел.
165. Функціонування науки та необхідність само презентації та презентація результатів наукової діяльності.
166. Самопрезентація: цілі та способи.
167. Складання резюме.
168. Розміщення інформації.
169. Написання мотиваційного письма.
170. Презентація результатів наукової діяльності: цілі, форми, способи.

Рекомендована література

Базова

1. Аберкромби Н., Хилл С., Тернер Б.С. Социологический словарь/Под ред. С. А. Ерофеева, Из-во Казан. ун-та., 1997 – 420 с.
2. Батыгин Г.С. Подготовка научной публикации // Лекции по методологии социологического исследования / Г.С. Батыгин. - М.: Аспект-Пресс, 1995. - С. 142-154.
3. Бауман З. Мыслить социологически: Учебное пособие. — М., 1996.
4. Бергер П. Приглашение в социологию. — М., 1996.
5. Вебер М. Наука как призвание и профессия //Избранные произведения.-М., 1990-С. 707-735.
6. Вебер М. Смысл свободы от оценки в социологической и экономической науке // Избранные произведения - М., 1990-С. 547-601.
7. Гидденс Э. Социология. .М: Эдиториал УРСС, 1999,.с. 24-40.
8. Давыдов Ю.Н. История теоретической социологии: Введение//Социологические исследования. — 1993. — №5. — С.33-50.
9. Дюркгейм Э. Социология и социальные науки // Философская и социологическая мысль, 1992, №5, с. 113-126.
10. Еко У. Як написати дипломну роботу: Гуманітарні науки. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 224 с.
11. Ельмеев В.Я. Социологический метод: онтология, логика, теории.- СПб.- 1996.
12. Кравченко А.И. Введение в социологию. — М., 1995.
13. Кравченко А.И. Социология: Учебное пособие для студентов вузов. — М., 1997. — С. 41-39.
14. Маркович Д.Ж. Общая социология: Учебник: Пер. с серб.3.-е издание-М., 1998-С. 41-69.
15. Монсон П. Лодка на аллеях парка: введение в социологию.М., 1995.
16. Осипов Г.В., Москвичев Л.Н., Кабыща А.В. и др. Социология. Основы общей теории: учебное пособие. М., — 1996. — С.16-40.
17. Попова І.М. Соціологія. Пропедевтичний курс: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Київ: Тандем.-1996. – 271с.
18. Радаев В. В. Как организовать и представить исследовательский проект: 75 простых правил. М.: ГУ-ВШЭ, Инфра-М, 2001.
19. Ритцер Дж. Современные социологические теории. 5-ое изд.- СПб.: Питер,2002.- 688с.
20. Смелзер Н.Дж. Социология. — М., 1994. — С. 16-40.
21. Сокурянська Л. Г. Вступ до соціології : навчальний посібник / Л. Г. Сокурянська. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 156 с.
22. Сорокин П. Система социологии.- Петроград, 1920. стр 543.
23. Сорокин П. Структурная социология //Человек. Цивилизация. Общество. М., 1992. С. 156-220.
24. Социология / Под ред. А.Н. Елсукова. Минск. 1998. — С.58-74.
25. Тернер Д. Структура социологической теории. М.,1995.
26. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій.-Львів: Видавництво ЛБА, 1998, с.15-28.
27. Штомпка П. Социология социальных изменений. — М., 1996.
28. Щепанский Я. Элементарные понятия социологии. М., 1969.
29. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования. — М., 1998. — С. 32-37.
30. Якуба О.О. Соціологія — Харків: Константа, 1996. — С. 10-13.

Допоміжна

1. Волков Ю.Т. Социология: Учебник. — М., 1998. — С. 54-82.
2. Гидденс Э. “Девять тезисов о будущем социологии” в Альманахе Thesis//Теория и история экономических и социальных институтов и систем.-М.: Зима,1993.
3. Головаха Е.И. Исследование социальных феноменов эпохи постсоветизма: Методология, теория, типология // Проблемы розвитку соціологічної теорії. — Київ, 2001. — С. 13-19.
4. Джонсон Т., Дандекер К. Эшуорт К. Теоретическая социология: условия фрагментации и единства.// Теория и история экономических и социальных институтов и систем.-М.: Зима, 1993.
5. Заславская Т.И. Роль социологии в преобразовании общества //Социологические исследования. — 1996. — №3.
6. Илле М.Е. К вопросу о предмете социологии //Социально-политический журнал.1994.-№11-12.
7. Комаров М.С Размышления о предмете социологии.// Социс, 1990, №11.
8. Лапин Н.И. Предмет и методология социологии// Социс, 2002 №_ с.106-119.
9. Соціологія: навч посібник/ за ред С.О. Макеєва.-К.:”Українська Енциклопедія” ім. М.П. Бажана, 1999 с. 5-24.
10. Соціологія: Терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник. За ред В.М. Пічі.-К.: “Каравела”, Львів:”Новий Світ-2000”, 2002.- 480с.
11. Штомпка П. Много социологий для одного мира //СОЦИС, 1991, № 2.
12. Ядов В.А. Размышления о предмете социологии //СОЦИС, 1990, № 2.